

EL RAMAT PERILLÓS

DAVID
NEL·LO

Editorial Bambú
és un segell d'Editorial Casals, SA

© 2019, David Nello, pel text
© 2019, Editorial Casals, SA, per aquesta edició
Casp, 79 – 08013 Barcelona
Tel.: 902 107 007
editorialbambu.com
bambulector.cat

Il·lustració de la coberta: Diego Mallo
Disseny de la col·lecció: Estudi Miquel Puig

Primera edició: setembre de 2019
ISBN: 978-84-8343-584-7
Dipòsit legal: B-18359-2019
Printed in Spain
Imprès a Anzos, SL
Fuenlabrada (Madrid)

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb l'autorització dels seus titulars, llevat d'excepció prevista per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar fragments d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 45).

Els alumnes són com els núvols o les onades del mar; si els observes atentament, pots saber quan s'acosta la pluja o el temporal. Quan hi ha alguna cosa que es congria, igual que els núvols que s'espesseeixen o les onades que s'encrespen, els nois i noies s'agrupen en capelletes, parlen en veu baixa i se sent l'excitació a les seves veus, riuen i es miren de reüll, es claven cops de colze i pels passadissos es nota l'electricitat acumulada: són els llamps abans de la tempesta.

És clar que això ho sé ara, després d'una vida de fer classes, perquè n'he vist tants i tants, d'alumnes, que, si m'hi fixo, els puc llegir com un llibre obert. De vegades, quan sento les converses apocalíptiques dels meus companys professors, no ho puc sofrir. Es planyen dient que la joventut d'avui dia no té res a veure amb la de fa uns anys, que si són més ignorants, que si no tenen principis, que si són mal educats, que si no respecten res...

Què voleu que us digui, em penso que el que canvien són les formes, però no el fons. Ara es passen moltes hores davant les pantalles i pantalletes, i en altres èpoques devien guaitar per la finestra o sortien al carrer o es passejaven per la plaça per mirar i ser vistos. El que volen sempre és el mateix: desitgen que algú els estimi, que els facin cas, que no els maltractin. Volen riure i passar-s'ho bé i, a estones, si estan tristos, necessiten que algú en qui confien els assegurin que el món no és un lloc fosc i sinistre, que sempre hi ha esperança i que si la seva vida ara és un turment, les coses canviaran i el que avui és terrible demà només serà un record desagradable que es fondrà en el temps.

Evidentment, no tot és tan senzill perquè, si no, mai hi hauria conflictes i seria un món de cotó fluix. Per malament que soni, hi ha alumnes malparits i també hi ha professors malparits. Els més terribles són els malparits que no saben que ho són, perquè la inconsciència, de vegades, resulta una arma letal.

També hi ha els innocents, i aquests fàcilment poden convertir-se en víctimes. La picardia és una assignatura que no s'ensenya a cap institut, però jo diria que hauria de ser matèria obligatòria. De vegades, la innocència em parteix el cor i, quan això passa, per fora jo continuo amb la meua cara de pòquer, no m'immuto, però per dins sento una esgarrifança i penso «ai, mare, que Déu t'empari perquè, si no, prendràs mal!».

8 Ja fa anys, una vegada, havia fet classe a uns nois que tot just havien començat l'institut aquell curs, no recordo exactament de què havíem parlat –probablement dels

mites grecs i de les creences antigues–, i quan va sonar el timbre tots es van afanyar a recollir les coses. Però hi va haver un alumne que es va quedar com encantat, no alçava la vista de la llibreta i de tant en tant brandava el cap.

–Va, noi, que ja hem acabat la classe! –li vaig dir.

Ell em va mirar amb uns ulls blaus i candorosos, i va somriure tímidament, però encara no es va moure.

–Que em volies preguntar una cosa?

–Senyora Marçal...

Allò ja m’hauria hagut de servir d’advertència: els alumnes gairebé mai no em diuen de vostè, i encara menys senyora Marçal, per a la majoria soc la Blanca, o la profe.

–Digues –li vaig dir.

–No... bé, és de tot això que hem parlat. A vostè li sembla... vull dir, està segura que no existeixen les bruixes?

I se’m va quedar mirant, amb aquells ulls blaus que eren com d’aigua neta. Em van agafar ganes de riure, però em vaig aguantar. Ell confiava en mi i no el podia decebre. Vaig trigar una mica a contestar. Em vaig recolzar contra la taula que hi havia damunt de la tarima, mentre rumiava una resposta satisfactòria.

–De bruixes amb escombres voladores em sembla que no, que no n’hi ha. I dubto que hi hagi bruixes que puguin parlar amb els gats o que tinguin poders màgics o pomes enverinades. Les bruixes modernes...

Però aquí em vaig frenar. Aquell noi era massa tendre per saber que les bruixes modernes són molt difícils de distingir perquè no porten faldilles llargues i negres, tampoc no duen un barret punxegut d’ala ampla, i no sempre tenen el nas en forma de ganxo o una berruga fosca i ame-

naçadora a la barbata. Les bruixes modernes viuen entre nosaltres i de vegades són encantadores.

–No, maco, és clar que no existeixen les bruixes –vaig dir-li al final.

–Gràcies, senyora Marçal –em va dir, més conhortat, i abans de sortir de la classe es va girar i em va mirar amb un somriure.

Ves a saber on para aquell noi. Ara ja deu ser un home fet i dret, i dubto que recordi aquest petit incident, però per dins potser encara té por de les bruixes.

Suposo que si ara, sovint, m'agafen aquestes ganes de mirar enrere i recordar els meus anys de professora, és perquè em falta poc per plegar definitivament. Quan arribi el mes de setembre que ve no tindrè aquell neguit que em pren cada any, quan el nou curs es posa en marxa. Però, tot i això, estic convençuda que el primer dia de classe, a les vuit o les nou del matí, em miraré el rellotge i m'aproparé a la finestra per veure si veig algun noi que corre perquè arriba tard a classe. En canvi, jo no m'hauré d'afanyar perquè ja no hauré d'anar enlloc, ningú no m'esperarà, ni professors ni alumnes. Se'm farà estrany, perquè aquest calendari vital ha marcat la meua vida durant molt de temps: el començament de curs, les vacances de Nadal, el segon trimestre, Pasqua, l'últim trimestre i sembla que el curs ja s'hagi acabat. Un any, i un altre i un altre...

10 Recordo el principi, quan tot just m'estrenava com a professora, i entrava a classe i em notava el cor que em batejava desbocat. Tenia la sensació que tots aquells nois i noies, deu o quinze anys més joves que jo, se'm menjarien

de viu en viu. Escrivia el meu nom a la pissarra: Blanca Marçal. Em preparava les classes a consciència, no volia que res es descontrolés, i era com si conduís i agafés el volant amb massa força, perquè aleshores encara no sabia que el cotxe o la classe s'ha de conduir amb flexibilitat i de vegades fins i tot amb una certa despreocupació. Si un alumne deia en veu baixa «quin rotllo» jo m'ofenia i m'ho prenia com un afrontament personal. Com podia ser que no els interessés el que els havia d'ensenyar? Amb els anys he après que sovint els alumnes no saben ben bé què els interessa, i si tens mà esquerra, els pots embadocar amb la poesia trobadoresca medieval o amb els textos experimentals dels escriptors futuristes. Tant li fa del que parlis, el que és essencial és que ells creguin que el que dius està relacionat amb la seva vida, que ells són els protagonistes de la matèria que ensenyas.

Quant temps fa que soc a Torretes? Més de vint anys, i en fa set o vuit que soc cap d'estudis de l'institut Prudenci Bertrana. Amb els de batxillerat em diverteixo. El primer dia de classe els pregunto si saben qui era Prudenci Bertrana. La majoria d'alumnes es limiten a arronsar les espatlles. Sempre hi ha el graciós de torn que diu en veu baixa: «Era un pringat». I jo com si res. Després els explico que no era un pringat sinó un escriptor modernista. Els dic que aquell curs llegirem una novel·la curta que porta per títol *Josafat*.

Alguns comenten que si és curta, millor. I jo me'ls miro i veig les onades del mar, els núvols del cel, les cares d'aquells nois i noies encara a mig coure, tots ells desconexats de l'argument i del protagonista d'aquell text

que llegirem plegats. Em limito a dir que Josafat és el campaner de la catedral de Santa Maria, a Girona. També els dic que a la novel·la hi apareix la Fineta, que és una dona deshonest. En sentir allò, més d'un alça el cap i em mira, com si volgués que jo els reveli en què radica la seva deshonestedat. Però m'ho guardo a la màniga, com el tafur que reté la carta del jòquer fins al final.

–Esteu a punt? Doncs escolteu bé la descripció que fa Prudenci Bertrana de Josafat, el protagonista.

I a continuació els llegeixo aquest passatge en veu alta:

Per allí trafiqueja un home jovenàs, alt, encorbat, de crani punxegut, nas d'aligot, boca concreta, pèl aspre i ulls blavosos, esquitxats de volves més fosques que els donaven aparences i fredors de marbre jaspiat. Sol estar arraulit prop del braser o bé mig ajagut en el seu banc, que bruny amb el fregadís del seu cos, rosegat de mandra, estremit de misteri, malalt de silenci i de penombra. El seu vestit de vellut és tan semblant de color amb la muralla, que no és pas fàcil de distingir-lo a primera vista; el visitant que entra allí l'endevina per un gruny feréstec i agressiu, que llança des del seu escambell, on, amb la faç entre les mans, sembla rumiar constantment.

Després me'ls miro, sense dir res. L'efecte poderós de la prosa de Bertrana es deixa sentir. No en tots, és clar, més de la meitat de la classe amb prou feines han escoltat i

12 prefereixen distreure's amb qualsevol cosa, perquè pensen que la vida no és a l'institut ni en les pàgines de *Josafat*, sinó en un espai obert, lluny de les finestres i les portes

tancades. I en part tenen raó, però només en part. Els pocs que han parat atenció, en canvi, s'han quedat intrigats davant de la figura sinistra i fosca que ens presenta l'autor.

–No us recorda ningú, el personatge de Josafat? –els pregunto.

Més rialletes i mirades de reüll. Algun poca-solta em surt amb un ciri trencat:

–Profe, jo diria que és la descripció perfecta del Gerard, quan arriba a l'insti a primera hora del dematí.

I mentre diu això assenyala el seu company de taula, que resulta ser el tal Gerard. Però aleshores es produeix la sorpresa. Del fons de la classe, alça la mà un noi que semblava estar a la lluna de València i que no parava de jugar amb el bolígraf.

–A mi m'ha fet pensar en el geperut de Nôtre Dame, aquell que es deia Quasimodo.

–Però això és una pel·li, burro!

–Ja ho sé, nen!

–Jo també la vaig veure i em va agradar.

–Però era de dibuixos animats, oi?

I aquí els deixo esplaiar-se una mica, com el pescador que amolla fil al peix que ja ha picat l'esquer. Després els explico que és veritat que Josafat s'assembla al geperut de Nôtre Dame, i que el que potser no sabien és que l'origen de la pel·lícula és un llibre que va escriure Victor Hugo i que es deia *Nôtre Dame de Paris*.

Era a això al que em referia abans quan he dit que tot és més fàcil si els alumnes tenen la impressió que el que fem a l'aula està relacionat amb ells. Tant me fa si la clau de pas cap a l'obra de Prudenci Bertrana és una versió ensucrada

de la factoria Disney de la novella de Victor Hugo. Ara ja els tinc a tots enganxats i amb ganes de saber-ne més, fins i tot els que havien dictaminat que allò de *Josafat* deu ser un rotllo. A partir d'aquí, és qüestió de saber-los conduir a través dels esculls i les dificultats de la prosa modernista de Bertrana, perquè no hi ha dubte que la història es porta l'oli, i que si són capaços de llegir-la, de comprendre-la i de pair-la, no l'oblidaran fàcilment.

Un any, el primer dia de classe de català, els vaig llegir aquest mateix passatge i quan vaig acabar un noi que duia una gorra de beisbol amb la visera de costat va alçar la mà.

–Profe, jo no he entès res. Hi havia la tira de paraules súper rares. Per què van posar el nom d'un escriptor tan passat de moda al nostre insti? –va preguntar.

Aleshores el seu company veí li va arrencar la gorra del cap i li va dir:

–El problema és que tu no t'empanes, xaval!

I tots es van petar de riure. He de reconèixer que aquell curs vam tenir molta feina amb el pobre Bertrana.

Ara em pregunto, el curs vinent, quan jo ja no hi seré, quins llibres els farà llegir el professor de català?

Torretes queda a uns cinquanta quilòmetres al nord de Barcelona i no és ben bé ni un poble ni una ciutat, és alguna cosa entremig; de vegades en diuen un municipi, però a mi aquesta paraula em fa com llàstima, trobo que no té vida. Potser n'hauríem de dir una vila. És un lloc bonic? No gaire, però tampoc no és que sigui lleig. Hi ha una riera que les tres quartes parts de l'any és seca, i quan ve l'època de les pluges es converteix en una riuada salvatge i més d'un cop arrossega cotxes i tot el que troba al seu pas. A la banda de ponent hi ha una carena de turons i, siestic de bon humor, quan me'ls miro penso que són muntanyes. Torretes ha anat creixent gràcies a l'arribada de gent forastera. Molts van venir quan les indústries locals necessitaven mà d'obra, però d'això ja en fa molt de temps. Tres anys enrere, l'última fàbrica que sobrevivia, una de plàstics, va plegar i moltes famílies es van quedar sense feina.

Els de l'ajuntament que s'ocupen de les iniciatives turístiques fan el que poden. Cada any organitzen una fira medieval, amb ferrers i ases i actors disfressats de nobles i noies que fan de damiselles. Un cop vaig veure una paradeta que venia telèfons mòbils i els anunciava com «els autèntics mòbils de l'edat mitjana»; el venedor duia un turbant i unes malles de ratlles. Una altra campanya per promocionar el poble va publicar un díptic amb una foto que mostrava la part més antiga de Torretes i a sota, amb unes lletres sinuoses, hi havia aquest lema una mica dubtós: «Torretes, tot un món».

Recordo que quan vaig instal·lar-m'hi vaig pensar que seria una fase transitòria, uns quants anys i després tornaria a Barcelona. En aquell moment necessitava un canvi perquè volia fugir de... bé, potser en parlaré més endavant, però ara encara no. Aquí conec un munt de gent, i quan vaig pel carrer em faig un tip de saludar a tort i a dret. Després de tant de temps a Torretes sospito que l'anonimat de Barcelona potser no m'agradaria. Tinc una caseta que és la meva fortalesa, amb el pati de darrere ple de plantes i una pèrgola que a l'estiu és el meu consol. L'Anna, la meva filla gran, quan parlem per telèfon, sempre em diu el mateix: «Mare, no t'hi floreixes a Torretes?». I jo ric i evito de respondre-li. De vegades m'hi floreixo, és clar que sí, però també em floriria si visqués a Honolulu o a la Patagònia. Amb la Dina, la petita, és diferent. «Mare, demà vindré a dinar, em faràs coses bones?». I quan li dic que sí, és ella la que riu i de seguida té ganes de penjar i apareix l'endemà afamada i no para de xerrar i explicar-me anècdotes. Són tan diferents, l'una de l'altra.

I a l'institut, com m'hi trobo? A hores d'ara no hi penso gaire perquè sé que m'hi he de quedar tan poc temps que no val la pena fer-me mala sang amb els aspectes que no m'agraden o que crec que haurien de funcionar millor. Per a tots els meus companys soc «la Marçal», i n'hi ha que em temen, sobretot els professors més joves. Corre la brama que tinc bastanta mala bava, cosa que no sempre és veritat. Amb el Cambrià, el director, lliurem les nostres batalles, però en general ens respectem mútuament. Fa sis anys, després de la mort del Toni, vaig tenir temptacions de marxar, però ara me n'alegro de no haver-ho fet. Ja no vull més fugides. La meua via d'escapatòria, l'única que em queda, serà el cementiri, quan sigui l'hora, i ja sé que això sona molt lúgubre, però tant me fa.

A la tauleta de nit tinc una foto que ens vam fer a Santiago de Compostel·la, una vegada que hi vam anar amb el Toni, tres o quatre dies. No és una selfie, perquè trobo que són una porqueria. Vaig demanar a una dona gallega que passava per la plaça de l'Obradorio que ens la fes; ella es va atabalar amb la meua càmera, però al final se'n va sortir. Quan em miro la foto i ens veig tan riallers, al Toni i a mi, em ve un somriure barrejat de tristesa. Per un instant el temps s'atura, i després brando el cap i continuo amb el meu dia a dia, perquè jo encara estic viva.

Del meu exmarit, el pare de l'Anna i la Dina, no tinc cap foto visible a casa. Ho dic per si a algú li interessa.

Recordo tan bé el primer dia que el Toni va aparèixer al Bertrana. El director me'l va presentar i de seguida em vaig adonar que quequejava de mala manera. D'entrada em vaig pensar que estava nerviós, i ell, com si m'hagués

llegit el pensament, em va dir: «És que soc tartamut, saps?». Va riure, i va dir que era una desgràcia ser un professor de filosofia quec. Però de desgràcia res de res. El Toni se sabia posar els alumnes a la butxaca, fins i tot els més calaveres el respectaven. I això que la seva presència física no és que fos gaire imponent. Era més aviat baixet, duia barba, els cabells una mica deixats i de vegades semblava un arreplegat. Potser la seva força consistia en una mirada insistent i inquisitiva. Era cinc anys més jove que jo i, tot i les seves peculiaritats –o justament gràcies a això–, tenia molt d'encant. Si coincidíem al pati o a l'entrada de l'institut, em preguntava coses, em buscava, i jo em sentia afalagada que es fixés en mi. Hauria pogut flirtejar amb les profes més joves, amb la Iglesias, la d'anglès, per exemple, però ell va anar per la malagradosa de la Marçal. I és clar, després de tants anys de soledat i de buit afectiu, la Marçal es va fondre com un bolado.

A estones em miro els meus alumnes, tots tan joves, com cadells, amb els cossos esvelts i plens de força, els braços musculosos, les cames ben dibuixades, els cabells lluents, els pits fermes, la pell tibant i sense arrugues, i em pregunto què els espera a la vida. Tot d'un plegat, m'agafen ganes d'engegar els exercicis i les lectures a fer punyetes. Voldria cridar-los: «Viviu i mireu bé el que us envolta, sigueu amables amb els vostres companys però no us doblegueu davant la prepotència ni la grolleria. Rebel·leu-vos si cal, però no mortifiqueu perquè sí». És clar que si els digués tot això ja no seria la Blanca Marçal, la cap d'estudis, la profe més aviat dura que no tolera les ximpleries a les seves classes. Si ells sabessin el que de vegades em passa

pel cap, es quedarien de pedra. «La Marçal està penjada», diria més d'un.

«I tant que els caus bé», em deia sempre el Toni, i quan jo li argumentava que la meva relació amb els alumnes era més aviat formal i que era incapaç de traspasar certes barreres, ell reia i m'assegurava que si volia tenir més èxit només calia que fes la tartamuda, com ell. Era estrany, el Toni, un home estrany, meravellós i imprevisible. De vegades hi ha gent al món, com el Toni, que no pot durar. Són com una joguina bonica que saps que tard o d'hora es trencarà o s'espatllarà.

«Per què no surts en grup, en comptes d'anar tot sol?», li suggeria jo quan sabia que l'endemà sortiria amb bicicleta. Ell em deia que ningú el volia perquè anava massa a poc a poc. O si no, m'explicava tot el que pensava quan pedalejava per les carreteres de la vora de Torretes. «Sembla impossible, oi?, però amb vint o trenta quilòmetres refaig tota la història de la filosofia, dels grecs fins als nostres dies. I no et pensis que només penso en els grans, com Aristòtil o Ciceró, fins i tot tinc temps per a pensadors que gairebé ningú coneix. I mig quilòmetre més enllà veig els bons mostatxos de Nietzsche o m'exalto amb les idees anarquistes de Bakunin».

En quin filòsof devia pensar en el moment que el va atropellar la furgoneta? A mi em va avisar el Cambrià, i quan vaig sentir la seva veu al telèfon vaig saber que n'havia passat una de grossa. El director de l'institut no et truca el matí de diumenge per parlar de coses de feina. I quan va pronunciar el nom del Toni em vaig sentir morir. De seguida vaig pensar que ja ho hauria hagut d'intuir. Era massa

bonic, massa interessant, em vaig dir; és com si hi hagués una mena de justícia injusta que fes que els trossos apassionants de la vida no durin mai gaire estona. En canvi, els avorrits o els dolorosos sovint sembla que es vulguin estendre fins a l'infinit.

Quan els seus alumnes ho van saber es van quedar com orfes. No els havia vist mai tan callats. Caminaven pels passadissos a poc a poc i per una vegada a la vida no es clavaven empentes ni patacades. La pobra professora de filosofia que el va haver de substituir ho va tenir molt difícil, tot i que no era gens dolenta. El problema és que ella no era el Toni.

Durant molt de temps hi va haver una pintada en una de les parets al costat de l'entrada de l'institut que deia «Tartaja, et trobem molt a faltar». Tothom sabia qui l'havia fet; va ser el Mario Villarluengo, un dels xavals més animals que hagi passat mai per l'institut. Però ningú el va renyar ni li va dir res. No s'hi haurien atrevit. I jo, cada matí, quan arribava a l'institut el primer que feia era llegir aquelles lletres barroeres i sentir que, igual que el Mario, trobava molt a faltar el meu «tartaja» estimat. Amb el temps, la pintada va anar perdent nitidesa fins que un dia un alumne més jove, que ni sabia qui era el Toni, va pintar un d'aquells signes estúpids que no tenen ni suc ni bruc i va desfigurar el missatge precedent. Amb el temps, la meva pena es va afeblir, però no va desaparèixer del tot, això no. D'aleshores ençà no he conegut ningú que hagi fet ombra al Toni, i, la veritat, dubto que aquesta persona existeixi o que un bon dia desembarqui a Torretes.